

Lausunto

31.08.2022

Asia: VN/1364/2021

Ehdotus kulttuuriperintöstrategiaksi

Lausunnonantajan lausunto

Mikä on näkemyksenne strategian tavoitteista ja toimenpidelinjauksista yleisesti?

Arkistoyhdistys kiittää Opetus- ja kulttuuriministeriötä mahdollisuudesta antaa lausunto ehdotukseen Kulttuuriperintöstrategiaksi.

Strategiaehdotuksessa on tunnistettu hyvin kulttuuriperinnön moninaisuus ja toimintaympäristö haasteineen. On myös hienoa, että Kulttuuriperintöstrategiaan halutaan ottaa mukaan kaikki kulttuuriperintöalan toimijat ja että kulttuuriperintö halutaan määritellä kattavasti. Asiakirjat ovat kulttuuriperintöaineistoa ja ne kuuluvat kaikkien yhteiseen kulttuuriperintöön. Kuitenkin ehdotuksessa painottuvat voimakkaasti museot sekä museoalan tematiikka ja painotukset. Muut kulttuuriperintöorganisaatiot, arkistojen lisäksi esimerkiksi kirjastot ja uskonnolliset yhteisöt, jäävät ehdotuksessa hieman sivuosaan. Arkistoyhdistys olisi ollut mielellään mukana strategian valmistelussa. Myös esimerkiksi seurakuntien edustajia olisi voinut kuulla paremmin strategian valmistelussa, sillä niiden hallussa on valtava määrä kulttuurihistoriallisesti tärkeää esineistöä, rakennuksia ja alueita. Kuitenkin ne mainitaan vain ohimennen. (Liitteessä 6 mainitaan Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kulttuuriperintöstrategia. Mutta uskonnolliset yhteisöt näyttävät puuttuvan lausuntojakelusta kokonaan).

Mikä on näkemyksenne strategian tavoitteista ja toimenpidelinjauksista oman toimialanne tai tehtävänne näkökulmasta?

Monet strategian tavoitteista ja toimenpidelinjauksista ovat sinällään kannatettavia, mutta ne jäävät melko yleiselle tasolle. Lisäksi tavoitteet määritellään enimmäkseen museoalan näkökulmasta.

Kommenttinne lukuun 5.1

Arkistoyhdistys katsoo, että oikeutta kulttuuriperintöön ei voida toteuttaa, ellei ole resursseja säilyttää sitä. Strategian toimenpidelinjauksiin tarvitaan myös maininta taloudellisten resurssien varmistamisesta kulttuuriperintöä säilyttävälle instituutioille, kuten arkistoille, kirjastoille ja museoille.

Kommenttinne lukuun 5.2

Arkistoyhdistys ehdottaa, että tässä luvussa mainittaisiin myös syntysähköisten kulttuuriperintöaineistojen säilyttäminen digitaalisessa muodossa aineistojen koko elinkaaren ajan. Digitaalinen säilytys tulisi toteuttaa ekologisesti kestäväällä tavalla.

Kulttuurimaisemien säilyttämisen osalta on todettava, että perinteinen luonnonmukainen maankäyttö esim. jokivarsilaiduntaminen uhkaa loppua, jos eläintautien pelossa suositellaan karjan pitämistä sisätiloissa kesät talvet. Yhteistyön lisääminen eri toimijoiden ja sektoreiden välillä on hyvä olla tavoitteena, jotta voidaan hakea riittäviä kompromisseja.

Kommenttinne lukuun 5.3

Arkistoyhdistyksen mielestä on hienoa, että ehdotuksessa mainitaan digitaalisen pitkäaikaissäilyttämisen turvaaminen (sivulla 41). Tekstissä voisi kuitenkin kiinnittää enemmän huomiota digitaalisten aineistojen laatuun sekä niiden eheyden ja alkuperäisyyden turvaamiseen pelkän säilymisen lisäksi.

Digitaalisen pitkäaikaissäilytyksen turvaamiseen voi liittyä myös riski siitä, että joitakin aineistoja ei saada talteen lainkaan. Syntysähköinen aineisto saattaa tuhoutua nopeammin kuin analoginen, kuten paperille tallennettu aineisto, tai se on tallennettu formaatteihin, jotka eivät tue pitkäaikaissäilytystä. Lisäksi sen seulonta on työläämpää, koska pahimmillaan sitä syntyy jopa hallitsemattomia määriä. Digitaalisen aineiston pitkäaikaissäilytys edellyttää myös tallennuskapasiteettia, joka vuorostaan kuluttaa paljon energiaa. Myös tämä on digitaalisen säilyttämisen keskeinen haaste.

Arkistoyhdistys kannattaa sitä, että kulttuuriperintöosaamista edistetään myös muissa kuin kulttuuriperintöalan tehtävissä. Olisi hyvä, että myös muiden alojen osaaminen vastaa kulttuuriperinnön suojelu- ja kehittämistarpeita esim. rakennusalalla (vanhat rakennukset ja niiden korjausrakentaminen ja kunnossapito, korjausrakentamisen opetuksen lisääminen) matkailu- ja ravintola-alalla (aineettoman kulttuuriperinnön hyödyntäminen matkailussa esim. ruokakulttuuri ja kulttuuriperinnön nähtävyyksien hyödyntäminen kestävästi matkailupalveluissa).

Kommenttinne lukuun 5.4

Arkistoyhdistyksen mielestä tämän luvun toimenpiteistä esimerkiksi verohelpotukset kulttuuriperinnön suojeluun annettujen lahjoitusten perusteella ovat kannatettavia.

Arkistoyhdistyksen mielestä sivulla 47, viimeisessä kappaleessa voisi täsmentää, että kulttuuriesine voi olla myös arvokas asiakirja, esimerkiksi käsikirjoitus.

Mikä on näkemyksenne strategian yhteiskunnallisista ja taloudellisista vaikutuksista?

Arkistoyhdistyksen mielestä yhteiskunnalliset tavoitteet ja taloudelliset vaikutukset on tunnistettu ja kuvattu strategiassa hyvin, mutta yleisellä tasolla. On hyvä, jos taloudellisia vaikutuksia arvioidaan vielä tarkemmin toimeenpanosuunnitelmassa.

Mahdolliset muut strategiaehdotusta koskevat huomionne.

Luku 2.1. Kulttuuriperinnön määritelmä

Arkistoyhdistys toteaa, että aineeton kulttuuriperintö säilyy usein nimenomaan tallennettuna versiona (joko kirjoitettuna, äänitettynä, kuvattuna tai muuten muistiin merkittynä). Näitä tallenteita säilytetään usein arkistoissa, museoissa ja kirjastoissa ja tämä olisi hyvä mainita strategiassakin.

Luku 3 Monimuotoinen kulttuuriperintömme

Sivuilla 15 ja 16 on lueteltu eri kulttuuriperintöorganisaatioita ja -aineistoja. Kulttuuriperintöorganisaatioiden esittelyssä painottuvat voimakkaasti museot suhteessa esimerkiksi arkistoihin ja kirjastoihin. Kun Kansallisarkiston aineistojen volyymeja mainitaan, pitäisi Arkistoyhdistyksen mielestä tässä yhteydessä olla tietoa siitä, kuinka paljon Suomen yksityisten arkistojen kenttä säilyttää aineistoja ja kuinka paljon niitä käytetään. Lisäksi olisi samaan tapaan hyvä mainita, paljonko kunnallisissa tai kaupunkien arkistoissa säilytetään kulttuuriperintöä.

Luku 3.1. Kulttuuriperinnön toimijakenttä

Arkistoyhdistyksen mielestä tässä luvussa jako yksilöihin ja yhteisöihin sekä toisaalta julkiseen hallintoon ei ole toimiva, koska esimerkiksi Kansallisarkiston haltuun päätyy myös paljon yksityistä aineistoa. Luvun alajaottelua tulisi muuttaa paremmin kuvaavaksi.

Luku 3.2. Kulttuuriperintöön liittyvä keskeinen lainsäädäntö, strategiat ja kansainväliset sopimukset

Arkistoyhdistys huomauttaa, että kulttuuriperintöön liittyvä lainsäädäntö on käsitelty puutteellisesti. Niin kutsuttua arkistolainsäädäntöä olisi hyvä eritellä yleistason maininnan sijaan. EU:n tietosuojalainsäädännön vaikutusta kulttuuriperinnön tallentamiseen ei tässä luvussa ole mainittu, kuten ei myöskään julkisuuslakiin perustuvaa oikeutta tiedonsaantiin viranomaisten hallussa olevista kulttuuriperintöaineistoista. Myös laki Kansallisarkistosta ja tekijänoikeuslaki puuttuvat sekä tekstistä että ehdotuksen lopussa olevasta luettelosta. Sivulla 20 olisi hyvä mainita myös uudistettu

tiedonhallintalaki, joka säätelee julkisyhteisöjen tuottamien tietojen talteenottoa (capture) ja arkistointia arkistolain lisäksi.

Luku 4.3. Kulttuuriperintö ylläpidossa toimintaympäristössä

Arkistoyhdistyksen mielestä tässä luvussa tulisi paremmin ottaa huomioon myös yksinomaan digitaalisessa muodossa olevan kulttuuriperinnön suojelu ja tietojen varmistaminen.

Luku 4.6.

Arkistoyhdistyksen mielestä kulttuuriperintöalan rahoituspohjan laajentamista koskeva kappale jää epämääräiseksi. Toimintaa tukeviin ja siitä hyötyviin tahoihin tulisi sisällyttää myös julkishallinto. Kulttuuriperintöalan rahoituksen tulisi olla vakaalla pohjalla.

Strategian valmistumisen jälkeen on tarkoitus laatia erillinen toimeenpanosuunnitelma. Pidätkö tätä tärkeänä? Jos kyllä, niin miksi?

Arkistoyhdistys kannattaa erillisen toimeenpanosuunnitelman laatimista. Strategia sellaisenaan ei vielä anna kuin yleisiä ohjeita.

Millaisia osallistamisen tapoja haluaisitte toimeenpanosuunnitelman laatimisessa käytettävän?

Olisi hyvä, jos suunnitelman laatimiseen osallistettaisiin kaikki kulttuuriperintöalalla toimivat tahot siten, että mukana olisi tasavertainen edustus kaikilta kulttuuriperintöaloilta.

Millaisena näkisitte oman tai edustamanne tahon roolin strategian toimeenpanossa?

Arkistoyhdistys osallistuu mielellään toimeenpanosuunnitelman laatimiseen.

Mieto Johanna
Arkistoyhdistys - Arkivföreningen ry